

Dinsdag 19 januari 1915 – ochtendeditie

Berlijn, 18 januari. Officiële kennisgeving uit het grote hoofdkwartier:

In de streek van Nieuwpoort zijn alleen artilleriegevechten geleverd. De vijand heeft de laatste dagen geen aanvallende bewegingen ondernomen.

Aan de kust zijn op verscheidene plaatsen Engelse mijnen aangespoeld.

Parijs, 18 januari. Officieel bericht van vanmiddag drie uur:

Van de zee tot de Oise en voornamelijk op het front in België heeft stormachtig weer geheerst.

De onzijdigheid van België.

Berlijn, 18 januari. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft onder de titel: "Franse schending der Belgische onzijdigheid."

Voor en even na het uitbreken van de oorlog werd in de Duitse pers bekend, dat reeds vóór de oorlogsverklaring van Duitsland aan Frankrijk op het Belgische grensstation Erquelines Franse militairen waren gezien. Onze tegenstanders hebben getracht dit feit te bestrijden en voor de juistheid ervan bewijs verlangd. In verband daarmee maken wij de volgende onder ede bevestigde verklaring openbaar, volgens welke reeds de 24^e juli 1914 ongeveer twee marsvaardige compagnieën 's avonds om zes uur met de trein van Parijs over Maubeuge naar Erquelines zijn vertrokken en daar, bijgevolg op Belgisch grondgebied, zijn uitgestapt.

Bericht aan het algemene bestuur in België, Brussel 22 december:

“Ik was in juli 1914 als fabrieksdirecteur te Parijs werkzaam. De 24^e juli reisde ik 's avonds om zes uur met de trein over Maubeuge en Namen naar Bremen. Reeds in het station te Parijs viel het mij op, dat een grote menigte Frans voetvolk ook in de lange trein stapte en naar België reisde. De soldaten waren gepakt en gezakt, ik schat hun sterkte op ten minste twee compagnieën, het kan ook meer geweest zijn. Op het Belgische station Erquelines, waar wij, burgers, onze bagage moesten laten onderzoeken, verlieten ook de Franse soldaten de trein en verdwenen in het station. Waar zij heen gingen heb ik niet meer kunnen zien. Zij zijn in elk geval niet met dezelfde trein verder gereisd. Ik verwonderde mij er over dat zoveel Franse soldaten naar België reisden en vroeg een douanebeambte hoe dat kwam. Hij antwoordde dat zij zich waarschijnlijk verslapen hadden. Ik heb er toen verder niet over nagedacht, omdat ik nog niet van oorlog droomde. Na het uitbreken van de oorlog kwam ik op het denkbeeld dat het misschien een opzettelijke schending van het Belgische grondgebied door de Fransen was. Opmerkelijk schijnt het mij nu ook, dat op de dag, die op onze spoorreis volgde, het ultimatum van Oostenrijk aan Servië afliep. Ik voeg hier nog aan toe, dat ik de 24e juli in Parijs ook reeds om vijf uur 's ochtends op het Oosterstation ben geweest, om mijn zuster op de trein naar Saarbrücken te brengen. Die trein was nog voller met Franse soldaten dan de mijne. Zij gingen blijkbaar naar Nancy. De trein was zo vol soldaten, dat ze in de tweede klas coupés voor vrouwen gingen zitten en alle loopgangen vol stonden.

Aan het Belgische front.

Men schrijft ons uit Duinkerken:

Over de loopgraven in deze oorlog is reeds heel veel geschreven. Volgens de ene heerst er een zekere gezelligheid, volgens de andere is het er een leven van ontzettende ontbering.

De zaak is natuurlijk, dat ze op sommige plaatsen een zeker comfort bieden, terwijl op andere plaatsen het leven er een ellende is, dat heel spoedig de gezondheid van de sterkste mannen sloopt.

In drassig terrein staan de soldaten in de loopgraven vaak tot aan het middel in het water. Maar elders weer zijn de loopgraven droog en vormen ze heel geschikte verblijfplaatsen voor de troepen, verblijfplaatsen die boven tenten te verkiezen zijn.

Natuurlijk hangt de meer of minder doelmatige inrichting van een loopgraaf als verblijfplaats samen met de tijd, welke de soldaten erin vertoeven. Het vernuft der militairen toch is onuitputtelijk en telkens weten zij in hun aarden woningen nieuwe verbeteringen aan te brengen. Er zijn loopgraven waarin men aan de van de vijand afgewende zijde toegang krijgt door een deur, loopgraven, die de indruk maken van kleine huisjes.

Ik heb een tocht gedaan langs de Belgische loopgraven, die de inundatie bewaken, en hier en daar ben ik er binnen geweest. Daar heeft men al de tijd gehad de verblijfplaats zo goed mogelijk in te richten. In de ene afdeling heeft men een stuk vloerkleed, afkomstig van een meer gegoede; in een andere zijn de mannen de gelukkige bezitters van enige matrassen; en zelfs ben ik in een loopgraaf geweest, waar de mannen de bezoekers een stoel aanboden bij de kachel. Het kan niet ontkend worden, dat het er enigszins rokerig was, maar koude werd er toch niet geleden.

De mannen waren zeer ingenomen met het bezoek der vreemdelingen, dat in hun toch wel enigszins eentonig leven een afwisseling vormde. Lachend vroegen zij ons, wat wij wel dachten van hun woning; of het er niet praktisch en gezellig was ingericht.

Naar de kant van de vijand zijn in de loopgraven natuurlijk schietgaten, openingen hier en daar ook voor mitrailleurs, maar gedurende de tijd, dat de mannen niet in actie zijn, worden die openingen toegestopt met stro en oude kleren. Het is dan een betrekkelijk rustig leven daar midden op het slagveld. Men moet echter niet denken, dat dan de grote strijd geheel is gestaakt, want deze duurt steeds voort. Van verre en nabij dondert het geschut en het officiële bericht meldt de volgende dag. "Tussen de zee en de Oise artilleriegevechten".

Maar aan het geschutvuur zijn de mannen absoluut gewend geraakt en aan de mogelijkheid, dat in hun schans wel eens een projectiel neer kan komen, denken zij niet eens. De mannen roken en praten en lachen en fluiten.

Voor de gezelligheid hebben de soldaten hier en daar gordijnen van oude zakken gemaakt, waardoor kleine kamertjes worden gevormd. In een van zulke kamertjes ontmoette ik een Vlaams soldaat, die me zegde, dat hij wel Frans kende, maar geen Waals en dat hij daarom de mannen in zijn afdeling niet kon verstaan. Ik sprak toen mijn eigen taal met hem en de jongen was verrukt iemand te ontmoeten, die zijn Vlaams kon verstaan.

Het bezoek aan de loopgraven was niet slechts belangwekkend om de loopgraven zelf, maar ook omdat het een gelegenheid schonk in nadere aanraking te komen met de troep. Gebukt lopend, om mij te dekken tegen het vuur van de tegenstander, heb ik met vele mannen gesproken en inderdaad, de geest van het Belgische leger is uitstekend, een moreel, zoals geen bevelhebber beter zou kunnen wensen. Een der mannen vertelde van de gevaarlijke nachtelijke tochten, die soms worden ondernomen. Nooit worden hiervoor mannen gecommandeerd, steeds worden vrijwilligers gevraagd en er

komen er steeds meer, veel meer dan nodig zijn. De mannen misgunnen elkander de eer het meest te doen voor hun land.

Op mijn tocht ben ik ook geweest in een waarnemingspost van de artillerie der bondgenoten.

Buiten was de grauwe winterdag, was de vlakke, waarover troosteloos een gure wind waaide. Maar binnen was het gezellig en de mannen deden rustig hun werk, al wisten ze, dat ze overstelpt zouden worden met projectielen, indien de tegenstander te weten kon komen, waar de post zich bevond.

Een jonge luitenant deed de waarneming. Twee manschappen waren aanwezig om per telefoon de mededelingen naar de vurende batterij over te brengen.

De plaats van de waarnemingspost was zeer goed gekozen. Men had er een uitstekend overzicht van het terrein, waar de tegenstander zich moest bevinden en tevens was ze voor de tegenstander zeer moeilijk te ontdekken.

Maar ... er was geen vijand te zien. Niets, dat zijn aanwezigheid verried, en toch, we wisten, daar voor ons, zover als ons oog het terrein kon omvatten, waren duizenden, tienduizenden, honderdduizenden misschien.

Toen wij in de observatiepost kwamen, was juist het eerste schot van een batterij zwaar veldgeschut gevallen. Die batterij bevond zich ver achter ons, ergens verborgen in het terrein. In de observatiepost was de plaats, waar zij zich bevond, totaal onzichtbaar.

De luitenant wees ons het doel, een nauwelijks zichtbaar gebouw, op een afstand van ongeveer 4 km voor ons. Het vorige schot was te veel

links en vóór het doel gevallen. De mededeling was gedaan en men wachtte op het volgende schot.

Plotseling donderde het met wild geweld. De luitenant-waarnemer richtte zijn kijker naar het doel. Na enkele seconden zagen we het projectiel neerslaan. Een rookkolom steeg op. De luitenant zelf telefoneerde zijn waarneming: “Wat te ver, richting goed.”

We wachtten weer. “Ik zou nu niet graag bij de Duitsers in dat huis zijn”, merkte een der soldaten, een jeugdige, lachend op. Hij bekeek me eens van hoofd tot voeten en vroeg me toen in het Frans: “Is u Engelsman?”

“Neen, Hollander.”

“Journalist?”

“Ja.”

“Is u de laatste tijd nog in Luik geweest?”

“Ja, zowat twee maanden geleden.”

“En hoe was het er? Leden ze er honger? Deden de Duitsers er veel kwaad en geloven ze daarginds ook, dat we er toch terug zullen keren?”

Ik vertelde, dat alles er rustig was, dat er geen honger werd geleden en dat de bevolking er vast bleef geloven aan een gunstige uitslag van de strijd.

Het gelaat van de soldaat werd eensklaps één blijde lach en hij jubelde: “Ah, ah, dat zal mijn kameraad ook plezier doen. Hij is ook van Luik en zijn ouders wonen er ook.” “Jean!” riep hij tot de ander, die met een Zwitserse journalist in gesprek was, “Jean!” deze meneer

is een Hollander en hij is in Luik geweest en het is er alles goed en ze geloven ook, dat we er terug zullen keren.”

Daar donderde een schot.

“Ah, nu gaat het beginnen. Kijk! Er juist bovenop. Nog een paar minuten, en er is van heel het gebouw niets meer over.”

En de jongen uit Luik vertelde me hoe hij had gestreden bij Luik, hoe hij niet met het leger weg had kunnen komen, hoeveel moeite hij had gehad om zich na de val van Antwerpen weer bij het Belgische leger te kunnen voegen.

Het geschut donderde: verderop kwamen Duitse batterijen in actie. Maar het was zoals de jonge Luikse soldaat gezegd had: van het gebouw daar voor ons was na enkele minuten niets meer over.

De toestand in België.

De heer W. A. van der Veen, voorzitter van het Antwerps centraal bureel, deelt ons mede:

In het algemeen kan iemand met optimistische blik redenen vinden tot blijdschap, wanneer hij let op het verstrekken van hulp aan noodlijdenden in België. De ellende heeft de helpers niet terneer geslagen, veeleer gestaald en veerkracht gegeven. Er is een elan gekomen sedert ik het laatst de pers iets liet weten omtrent de toestand. De ellende is natuurlijk niet verminderd, integendeel vermeerderd, maar ik verheug mij over de grotere krachtsontwikkeling van hen die hulp bieden. In Antwerpen heeft men 400.000 frank in betrekkelijk korte tijd bijeengebracht, op het platteland heeft men gedaan wat men kon en besloten ook de hand uit te steken om hulp te vragen waar men van tevoren niet had willen aankloppen. Als gevolg daarvan zijn afgevaardigd de senator Oscar

van der Molen en de heer Henry Mayer uit Antwerpen, met opdracht geld te vragen van de naar het buitenland uitgeweken Belgen. Als hun helper in Nederland is aangewezen de bekende Antwerpse advocaat Laurent Fierens, thans te Arnhem, Steijnstraat 4.

Deze heren, die ik persoonlijk ken en met wie ik lang mocht samenwerken, zijn voorzitter en secretaris van het comité voor orde en openbare veiligheid te Antwerpen, dat terstond na het bombardement opgericht, van zo'n grote betekenis is geweest voor het Antwerps centraal bureau.

De genoemde heren bezoeken zoveel mogelijk de Belgische uitgewekenen, om hen te wijzen op hun plicht tegenover hun lijdende landgenoten in België, die zeer zeker 7/8 van de gehele bevolking vertegenwoordigen. Het is een niet te bestrijden feit, dat een belangrijk deel van de bezittende klassen uit België is geweken, die zoveel van hun geldmiddelen als hun mogelijk was hebben meegenomen, waardoor zich het merkwaardig verschijnsel voordeed, dat in België achterbleven de landbouwende, de werkende en de lagere middenklassen, met een aantal mannen met plichtsbesef en eergevoel, die weigerden zich van hun volk te scheiden en die van zo'n grote betekenis bleken voor de algemene leiding en het bijzonder bestuur van stad en land. Wij weten dat sommige in het buitenland vertoevende Belgen hebben getracht deze mensen in een onaangenaam daglicht te stellen en hen als vijanden der ware Belgen voor te stellen, maar zeer zeker zal de geschiedenis uitwijzen, als het opgewaarde stof bezonken is, dat de werkelijke kracht van het Belgische volk zich nooit schoner heeft geopenbaard dan in deze trouwe, stille mannen, die voor hun volk trachtten te redden wat te redden is, en althans enigermate een geregelde toestand in België hebben mogelijk gemaakt. Twee van deze mannen mocht ik zojuist welkom heten. Het is met een werkelijk gevoel van respect en genegenheid, dat ik dat deed. Ge

begrijpt, dat ik de heren Van der Molen en Mayer bedoel. Ik twijfel er niet aan, of het zal hun gelukken, hun landgenoten die hier zijn en het goed hebben, nader te brengen tot de harten van de lijdende Belgische bevolking. Men is toch kind van hetzelfde huis, dat zo zwaar getroffen is. Nu zal men toch hart en hand openen voor hen, die ernstig, door harde nood gedwongen, komen met de bede om hulp.

Paspoorten van en naar België.

De volgende bepalingen zijn, naar men ons meldt, door de Duitse autoriteiten in België getroffen ten aanzien der paspoorten:

“Voor reizen per automobiel, spoor of schip, is voor alle personen een aan betaling onderworpen bewijs nodig.

Dit bewijs wordt afgeleverd door de plaatselijke militaire of burgerlijke overheid van de woon- of verblijfplaats der reizigers. Elk bewijs is enkel geldig voor een bepaalde tijd en kan ten allen tijde opgeschort worden.

De controle der bewijzen geschiedt ingevolge de voorschriften van de gouvernementen of militaire gouvernementen.

Het gebruik van een rijwiel is, uitgezonderd voor de Duitse militairen en Duitse burgerlijke ambtenaren (voorzien van een legitimatiebewijs), alleen bij uitzondering – vooral voor geneesheren, geestelijke, ambtenaren, enz., voor uitoefening van het beroep – toegelaten tegen bewijzen, aan betaling onderworpen. Ter aflevering is bevoegd de Duitse plaatselijke militaire of burgerlijke overheid van de woon- of verblijfplaatsen van diegenen, die het bewijs verlangen. Nadere bepalingen blijven voorbehouden aan de gouvernementen en de militaire gouvernementen.

Alle uit België naar verbonden of neutrale staten reizende Belgen behoeven een legitimatiebewijs en een verklaring over doel, tijdstip en duur der reis. Deze bewijzen zijn af te leveren door de Duitse militaire of burgerlijke overheid der woon- of verblijfplaats der reizigers.

Alle uit verbonden of neutrale staten komende Belgen behoeven een legitimatiebewijs, afgeleverd door de Duitse consul, met opgave van doel, tijdstip en duur der reis. Alle over de Duitse, Hollandse of Luxemburgse grenzen uit België trekkende reizigers moeten dragers zijn van een legitimatiebewijs en een bewijs over doel, tijdstip en duur der reis. Legitimatiebewijs en reisbewijs moeten, voor zoveel de voor de overheid van zijn land gelegitimeerde reizigers zich niet op de terugreis bevinden naar Duitsland, Holland of Luxemburg door een Duitse militaire of burgerlijke overheid in België afgeleverd en gestempeld zijn.

Onderdanen van verbonden en neutrale staten behoeven een reispas, afgeleverd door hun overheid, en bovendien een toestemmend bewijs van den Duitse consul, met opgave van doel, tijdstip en duur der reis.”

Prijzen van eetwaren te Antwerpen op 15 januari: wit brood 52 centiemen (vroeger 30), bruin brood 50 centiemen (vroeger 24), boter 1,85 frank (vroeger 1,70 frank); eieren 15 centiemen (vroeger 18), fruit onveranderd, behalve de druiven. Honderd kilogram meel kosten thans 56,50 frank. De prijs van petroleum is gedaald van 60 tot 30 centiemen per liter.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft bepaald, dat te Brussel “ter beperking van de weelde”, en om de voorraden langer te doen strekken, banketbakkerswaren alleen op woensdag en zaterdag mogen worden bereid.

In verband met de internationale sociaaldemocratische conferentie te Kopenhagen verzoekt het bestuur der Belgische Werkliedenpartij aan Het Volk het volgende te plaatsen:

“Het bureel van de Algemene Raad der Werkliedenpartij protesteert tegen het bijeenroepen van een internationale conferentie, een algemeen karakter hebbende, en bijeengeroepen buiten de regelmatige vormen, voorzien door de statuten van het Internationaal Socialistisch Bureau.

Protesteert bijzonder tegen de houding der inrichters van deze conferentie, die, onder voorwendsel van de afdelingen der onzijdige landen te verenigen, het niet nodig geacht hebben de Belgische afdeling ervan in te lichten, noch ze er op uit te nodigen, alhoewel zij opgericht is in een land, onzijdig door zijn verdragen, oorsprong en karakter, terwijl afdelingen, wiens landen dit karakter niet hebben – namelijk de Franse Socialistische Partij en de Britse Socialistische Partij, er op uitgenodigd werden;

Oordeelt het daarenboven voorbarig voor de socialistische partijen, in de huidige omstandigheden de aan de dagorde dezer conferentie staande kwestie te bespreken;

Verklaart dat zijn vertegenwoordigers in het I. S. B. er geen deel aan te nemen hebben en verzoekt het secretariaat van het I. S. B. de huidige dagorde ter kennis te brengen van de inrichters van deze conferentie.”

Het Volk tekent hierbij aan:

Het is ons bekend dat het Nederlands partijbestuur tot het Deense het verzoek heeft gericht, het Belgische partijbestuur in te lichten van het voornemen tot het houden der conferentie. Overigens behoeft het wel geen betoog, dat het karakter van bijeenkomst der partijen

van de neutrale landen allermint een “voorwendsel”, maar de wezenlijke aard der conferentie was.

Uit het feit dat ter conferentie een telegram van gelukwens van Camille Huysmans is ontvangen leidt het blad voorts af dat Huysmans het met het protest der Belgische werkliedenpartij blijkbaar niet eens is.

Dinsdag 19 januari 1915 – avondeditie

Belgische vluchtelingen naar Engeland.

Zoals bekend is, vertrekken in de laatste tijd vele vluchtelingen naar Engeland. Daarbij wordt in de haven van vertrek vanwege de opperbevelhebber van land- en zeemacht toegezien, opdat een georganiseerde uittocht van mannelijke vluchtelingen van dienstplichtige leeftijd zou tegengegaan worden.

Te Amsterdam wordt aan de Belgische vluchtelingen, die van daar naar Engeland wensen te vertrekken, een door de commissaris van politie voor gezien geparafeerd bewijs uitgereikt, op welk bewijs naam van de vluchteling, leeftijd, plaats van herkomst enz. zijn vermeld. Te Amsterdam wordt, voordat bedoeld bewijs wordt afgegeven, controle geoefend, ook wat betreft eventuele dienstplichtigheid enz. Zo een dergelijk bewijs ook in andere gemeenten, waar de aanwezige vluchtelingen zijn geregistreerd, werd afgegeven, zou daardoor, naar de minister van binnenlandse zaken door tussenkomst van de opperbevelhebber van land- en zeemacht wordt medegedeeld, de controle in de haven van vertrek op de uittocht van Belgische vluchtelingen naar Engeland zeer worden vergemakkelijkt.

De minister heeft het vorenstaande door tussenkomst van de commissarissen der Koningin in de onderscheidene provincies aan de burgemeesters doen mededelen, onder uitnodiging om, indien registratie van de vluchtelingen plaats vond, voortaan dienovereenkomstig te willen doen handelen. In gemeenten waar geen commissaris van politie is, zouden de bewijzen door of namens de burgemeester geparafeerd kunnen worden.

Van het westelijk gevechtsterrein.

Parijs, 18 januari. De Franse officiële ooggetuige geeft het volgende overzicht van de krijgsverrichtingen van 5 tot 15 januari onder meer:

Uitbreiding en bevestiging van de door ons behaalde voordelen op de rechteroever van de IJzer tussen Sint Joris en de zee. Het Duitse offensief in deze streek is gebroken tegen de IJzer. Wij hebben daarentegen een grote terreinstrook aan de overzijde van de IJzer veroverd.

Parijs, 19 januari. Het relaas van de Franse "ooggetuige" over de krijgsverrichtingen sinds 1 januari geeft een beschrijving van de gevechten bij de IJzer in de duinen. Daarin deelt hij mede, dat de infanterie zich tegen de uitwerking van de handgranaten der Duitsers dekte door gebruik te maken van het kippengaas, dat zij van de tenniscourts te Nieuwpoort had weggebroken.

Sinds begin januari hebben wij, vervolgt hij, onze verbinding in het IJzergebied verzekerd door het bouwen van een sterke brug, die wij de generaal Joffrebrug hebben genoemd. Alle pogingen van de Duitse artillerie en van de Duitse vliegers om die brug te beschadigen zijn zonder succes gebleven. Uit wraak over deze mislukking werd een felle, maar nutteloze, beschieting op Nieuwpoort aangevangen.

De Duitsers in België.

Parijs, 19 januari. Volgens de Romeinse correspondent van de Echo de Paris heeft de paus een bijzondere vertegenwoordiger naar Brussel gezonden, om een onderzoek in te stellen inzake het incident met kardinaal Mercier.

Sluis, 19 januari. Gisteravond van negen uur af hebben wij hier uit de richting Zeebrugge aan de kust voortdurend zoeklichten zien spelen. De vluchtelingen op de schepen in het kanaal naar Brugge beleven later dan gewoonlijk staan klappen aan dek onder de prachtige sterrenhemel, tot eindelijk weer een onverwachte sneeuwbuï hen in de ruimen naar kooi joeg, maar de grensposten hebben het heel de nacht waargenomen. Toen heeft daar omstreeks half drie een vervaarlijke slag tal van mensen uit hun bed opgeschrikt. Het was heel dichtbij. En vanmorgen vroeg reeds ging hier met alle stelligheid de mare rond, dat een Engelse vlieger, die het bewuste zoeklicht zou hebben laten uitstralen, de toren van Westkapelle had vernield door een bom. Men motiveerde deze overrompeling door de overweging, dat de Duitsers immer zo'n menigte kanonnen in de plaats dicht op de grens samen brengen.

Het bericht werd met zo'n zekerheid overal verteld, dat ik reeds op weg was om het u te seinen, toen toch nog weer, door de ervaring van al die redeloze geruchten geleerd, twijfel bij mij opkwam. Ik ging op onderzoek uit. De bewuste toren is hier van de weg van Sint Anna ter Muiden gewoonlijk te zien. Maar nu bleek hij in de donkere buien verhuïd. Ik fietste dus naar de grens en vernam er, dat er geen sprake kon zijn van een bom in Westkapelle. Waarschijnlijk was het de slag van een kanonschot geweest, zeker zeer hevig en van dichtbij, maar uit de richting van Blankenberge. Ook de Duitse grenswachters bevestigden dit. De kern van het zoeklicht was onbeweeglijk gebleven aan het strand van Zeebrugge.

Inmiddels dreunde ook vanmorgen door het rollende geluid van de zee heen het verre geschut, vermoedelijk scheepsgeschut, onder Oostende. De berichten, dat er de laatste dagen weer een hevig artilleriegevecht wordt geleverd in deze gebieden, vindt in die verre donder bevestiging.

Gisteren sprak ik nog weer iemand uit Brugge, aan wie het gelukt was door de posten heen te sluipen over onze grens. Hij wist mede te delen, dat de bezetting bestond uit nog maar uitsluitend marinematrozen en aanmerkelijk was verminderd. Zij maken geregeld marsen in de omtrek en houden zich daar bezig met schietoefeningen op allerhande schijven. In de omtrek van Brugge, zo ook uit Assebroek, zijn de troepen weggetrokken in de richting van Middelburg, Oedelem, Moerkerke en Westkapelle, waar steeds meer uhlanen geconcentreerd worden. Hun gewonden en doden vervoeren de Duitsers nu van Brugge naar Gent. In heel West-Vlaanderen worden de voorraden van allerhande fabrieken, maar vooral van katoen-, linnen-, en juteweverijen opgeëist en naar Duitsland verzonden. Te Brugge behoren nu ook tapijten, vaak kostbare Smyrna- en Perzische kleden, tot de rekwisities, om als dekens te worden gebruikt voor de koude nachten in de ondergelopen loopgraven.

Uhlanen vertelden mij hun lijden, toen zij zes weken lang in de voorste loopgraven aan de IJzer gelegen hadden en geen schot hadden kunnen lossen. Want de verkenners van de vijandelijke legers op een paar honderd meter afstand waren zo scherp, dat zodra zich een hoofd vertoonde boven de wal, de granaten vielen, met een verbluffende juistheid gericht. 's Avonds en 's morgens vroeg in het donker werden deze uhlanen dan sluipend afgelost door hun makkers van het eskadron. Aanvankelijk brachten zij hun rusttijden door in een nog gespaard huis aan het kanaal. Maar op een nacht werd deze schuilplaats ontdekt en toen is het door de granaten

volkomen in puin geschoten. Haast al de kameraden waren daarbij omgekomen. En sedert moesten de afgeloste troepen uit die eerste loopgraafgevechten behoedzaam kruipen in de doorweekte hollen, die aan de IJzerwal gegraven zijn en waar een soort van molshopen bovenop zijn geworpen om de projectielen in te smoren. Hier moesten zij slapen in het natte stro onder de drijfmaten dekens. Nu en dan werden zij uit hun rust gewekt om als sluippatrouilles uit te trekken, tot op vaak veertig meter afstand, ter verkenning van de vijand.

Als bij onderling overleg werd op die sluippatrouilles nooit geschoten. En al was de voorziening van levensmiddelen uit het naburige dorp ook zeer geregeld, dit mollenleven in het slijk zonder ooit een schot te kunnen lossen was zo demoraliserend, dat niemand het langer uit kon houden dan een week of zes. Want op het laatst denk je, dat je krankzinnig zult worden. Aan deze ellendige stemming schreven zij het toe, dat er juist in die eerste loopgraven van beide kanten nogal eens overlopers komen, die zich krijgsgevangen laten maken. Geregeld iedere ochtend om elf uur kwamen een paar soldaten om beurten uit de Duitse loopgraven of uit die der verbondenen ongewapend te voorschijn met de armen op. Van de overkant gingen er hen enkelen tegemoet. Onder de Duitsers worden daarvoor de mannen gekozen, die Frans spreken. Halverwege bleven zij zo enige minuten met elkaar praten over verschillende dingen. Een van de uhlanen, die ik ontmoette, sprak voortreffelijk Frans. Hij behoorde dan ook geregeld tot de uitverkorenen. Nog een maal had hij hun een aanschrijving overgereikt om de overlopers te verzekeren, dat zij bij hen van harte welkom waren. Maar toch schijnt er onder die buurpraatjes wel eens gespioneerd te zijn en tot aller spijt zijn zij toen verboden.

Met dit al erkenden de Duitsers, dat zij nog te zwak zijn om over de IJzer te komen. "Wij moeten nu eerst voorgoed afrekenen met de

Russen, maar daar in het oosten is het zo koud, dat het wel voorjaar zal worden, eer we daar de overwinning behalen. Dan kunnen die troepen komen om ons in het westen te versterken en te helpen doorbreken.”

Inmiddels doet zich hier op onze grenzen het merkwaardige verschijnsel voor, dat er meer en meer Belgische vluchtelingen uit Brugge en andere plaatsen van West-Vlaanderen naar huis terugkeren, omdat hun geld opraaft. Wanneer zij een pas hebben schijnen de Duitse posten hun de terugkeer te moeten vergemakkelijken. Op een dag trokken er veertig Belgen bij Watervliet over de grens.

Terwijl de overgang in de andere richtingen uit België naar Nederland steeds moeilijker wordt. Toch verscheen hier dezer dagen op een koude sneeuwnacht bijvoorbeeld nog een man, die tot aan de hals door het water gewaad was om een kan petroleum te halen. Thuis in zijn grensdorp zaten zij 's avonds nu al drie weken in het aardedonker en dat kon hij niet langer uithouden. De arme kerel was verkleumd. Het sneeuwwater droop hem uit de kleren.